

УДК 72.01 (06)

Р. Б. Франків,

*канд.арх., доц. каф. ДОА Національний університет
“Львівська політехніка”*

О. С. Філь,

*ст.гр. АР-41, каф. АП
Національний університет
“Львівська політехніка”*

ЛЬВІВСЬКА АРХІТЕКТУРНА ШКОЛА В КОНТЕКСТІ ПОШУКІВ АЛЬТЕРНАТИВИ МОДЕРНІСТСЬКІЙ ЕСТЕТИЦІ (КІНЦЯ ХХ - ПОЧ. ХХІ СТ.)

Анотація: в статті простежуються риси та особливості пошуку альтернативи модерністській естетиці ХХ століття характерні для львівської архітектурної школи кінця ХХ - початку ХХІ століть.

Ключові слова: львівська архітектурна школа, нарратив, трансформація, рубіж ХХ-ХХІ століть.

Постановка проблеми. Переосмислення основ модерністського світогляду, що стало головною подією архітектури рубежу ХХ -ХХІ століть, на теренах пострадянського простору досі залишається однією із малодосліджених тем наукового дискурсу. В його основі лежав спонтанний та гострий протест проти світоглядного та функціонального тупику в якому опинилась проектна культура СРСР в останні десятиріччя свого існування. Процеси які послідували після лібералізації архітектурної галузі та входження в архітектурно-проектний процес самих адресатів проектування до цього часу розглядались переважно як самостійні явища пострадянського (посткомуністичного) простору і в такому вигляді фігурують у багатьох наукових та публіцистичних працях присвячених цій темі.

Разом із тим, особливості розвитку світової архітектури свідчать про те, що пострадянські процеси відторгнення Модернізму та явища, які вони викликали можна розглядати також і в більш широкому контексті. Цим контекстом є характерна для рубежу ХХ-ХХІ століття трансформація головного ціннісного нарративу архітектури від *раціонально-функціоналістичного* до *спонтанно-емоційного*. Дана стаття, являє собою спробу попереднього осмислення в цьому контексті досвіду львівської архітектурної школи, для якої характерними є одночасно як всестороння інтегрованість у систему радянського проектування 1960-80-хх років так і глибока локальна індивідуальність сформована в контексті європейської світоглядної традиції.

Виклад основного матеріалу. Не дивлячись на різницю суспільно-політичних формацій ХХ століття, які прийнято називати *капіталістичною* та *комуністичною*, в сенсі розвитку архітектури їх об'єднувало спільне визнання цінностей раціоналістичного світогляду та естетики Модернізму [1]. В обох системах проходив фактично єдиний взаємно-перетікаючий процес валоризації простих та дешевих засобів індустріального модерністського формоутворення та утвердження його як головного суттєвотворюючого фактору проектної культури.

Ця спільна генеза, однак, мала досить різне продовження у період 1970-80-х рр., на який припадає критичне переосмислення догматів Модернізму на заході та перші пошуки його світоглядної та формальної альтернативи [2], а з іншого боку насильна консервація «індустріальних методів будівництва» у комуністичних країнах. Саме цей історичний момент, хоча і з певними застереженнями, можна вважати точкою розходження, з якої бере початок та об'єктивна різниця між архітектурою Заходу та архітектурою країн так званого пострадянського простору, яка, у значній мірі, залишається актуальною і сьогодні.

З подальшого розвитку, можна стверджувати, що не дивлячись на своєрідне «співавторство» доктрини Модернізму обома системами, етап його критичного переосмислення та формування альтернативного (після-модерністського) творчого світогляду стало виключно західним феноменом. Принаймні, саме така картина постає із стану теоретичного осмислення даної теми, що склався на даний момент.

Однак, неможливо стверджувати, що як впродовж 1980-х, так і після зникнення комуністичної системи, архітектурні процеси на цих теренах ніяк не відображали об'єктивну тенденцію критичної переоцінки модерністського архітектурного світогляду. Власне, саме мовчання архітектурної теорії (в першу чергу вітчизняної), можна вважати головним фактором парадоксальної ситуації, коли активний протест проти «індустріальних методів» був, а явища сформовані ним залишаються невідомими.

Очевидно, що причинами тут можна вважати як економічну кризу, яка не дала розвинути в повній мірі «протестній» архітектурній практиці, так і деформованість радянської (та відповідно пострадянської) архітектурної критики, що фактично була перетворена на пропагандистсько-агітаційну структуру в рамках розлогої ідеологічної системи комуністичної партії.

Тут варто зазначити, що проблематика антимодерністичних явищ у вітчизняній архітектурі межі ХХ – ХХІ століть, не може розглядатись як явище тотожне до західного постмодернізму [3,4]. Не дивлячись на спільність внутрішніх рушіїв, пострадянський антимодернізм фактично не мав надійної

філософської основи чи теоретично розроблених принципів і скоріше відображав сам процес їх практичного та світоглядного пошуку.

На відміну від західного постмодернізму, пострадянський антимодернізм не замислювався над проблематиками «множинного кодування» архітектури для різних груп сприймачів чи комерційно вмотивованою іронією. Головним тут було відродження ірраціональних факторів емоційно-психологічної наповненості образів.

В межах цих обставин, львівська архітектурна школа являла собою конгломерат певних явищ та характеристик які, в результаті, сформували специфіку трансформації Модернізму на терені Західної України [5, 6]. Тут можна виділити наступні риси:

а) неперервна традиція інтерпретації питомих рис локального напрямку так званого «карпатського стилю», що в пізньорадянський період в основному знаходив застосування в індивідуальних проектах туристично-рекреаційної інфраструктури;

б) відчутна інерція європейської проектно-будівельної культури кінця XIX – поч. XX століть, що зберегла свої риси та представників також і у радянський період (представники історизму та функціоналізму);

в) повна інтеграція у контекст гранично-модерністської системи типового індустріального будівництва та обмеженого нео-конструктивістського проектування.

В зазначеній суміші цих трьох рис, які являли собою вихідне становище львівської архітектурної школи на початок кризи модерністської парадигми, перша являла собою свого роду виняткове явище в рамках радянського дискурсу, а друга фактично може бути порівняна лише із досвідом прибалтійських шкіл, котрі здобули джерело подібної інерції протягом короткого міжвоєнного двадцятиліття.

Варто зазначити, що так званий «карпатський стиль», в тому вигляді в якому він існував на практиці був уже цілком повноцінним виразником антимодерністичних цінностей звертаючись до категорій народних історичних традицій, використання не індустріальних засобів декору, ігноруванням плоских дахів, навісних стін та інших формальних ознак модерністського морфогенезу. Очевидно, що саме «карпатський стиль» впродовж активного періоду пошуків анти-модерністської альтернативи 1990-2000-х років став їхньою головною професійно опрацьованою базою [7].

Разом із тим, варто відзначити, що траєкторія розвитку морфологічних прийомів, що була застосована у цей період, суттєво відрізнялась від «карпатського стилю». Рамки даної статті не дозволяють детальніше проаналізувати численні приклади проектної думки того часу, однак, можна

стверджувати що головним засобом тут виступає *динамічна геометрія* та *композиційна ефектність* загального, переважно *зовнішнього образу*.

інтерпретації «карпатського стилю»,	інерція європейської проектно-будівельної культури кінця XIX – поч. XX ст.	інтеграція у контекст гранично-модерністської системи будівництва та проектування.
		
Готель в с. Волосянка Сколівського р-ну Львівської обл.. арх.. Ю. Котлярова ТзОВ «Аркада»	Реконструкція житлового будинку.в м. Червонограді арх.. А. та В. Люсаки	Надбудова навчального корпусу університету з конференц-залом ООО Арника, арх. Следзь В., Биков А.

Головними типологічними напрямками, що стали майданчиками експериментів із анти-модерністською стилістикою стала сакральна архітектура та архітектура одnorodинного житла. Тут як в проектних рішеннях так і в самому призначенні такого роду споруд знайшли відображення нові (і до певної міри довго стримувані раніше) ідеали.

В їх основі лежала глибока візуальна бідність як соціо-культурного середовища пізньо-радянської епохи загалом так особливо її архітектури. Ступінь цієї бідності, в свою чергу, сформував і радикальні засоби боротьби за збагачення предметно-просторового середовища. Цей головний лейтмотив, був головною рушійною силою архітектурного світогляду у посткомуністичному світі протягом 1990-х – 2000-х років.

Разом із тим, з огляду на наведені вище особливості, в межах львівської архітектурної школи такого роду процеси набули своїх питомих рис, що у певній мірі виділяють її із маси інших споріднених шкіл колишнього радянського простору.

В цьому контексті, можна виділити такі її характерні риси:

- 1) Посилена увага до об'єктів сакральної архітектури, яка впродовж періоду 1990-2000 на території Галичини переживала своєрідний бум.
- 2) Увага до народних та локальних традицій інтерпретованих на основі попереднього досвіду так званого «карпатського стилю».
- 3) Переорієнтація з модерного творчого світогляду на історіоцентричний та нове освоєння питомої для Львова та Галичини морфологічної мови ренесансної та барокової айдентики.
- 4) Освоєння форм динамічної геометрії та візуально-композиційної ефектності.

1. бум сакральної архітектури	2. інтерпритація народних традицій	3. нове освоєння історичної айдентики	4. візуально-композиційна ефектність
			
Золочівська автокефальна церква святої Софії та її дочок (Віри, Надії, Любові) Кміть І. Н., 1995	Однородиний будинок Кміть І. Н.,	Трускавець, 2004 А. та В. Люсаки	Львів, Церква св. Миколая Сенс-ПП, арх. Дицишин Є. В. та Хамар І.

Очевидно, що на практиці ці риси часто змішувались і саме в такому вигляді склали більшу частину явища яке розглядається. Варто також зазначити, що при всій анти-модерністській спрямованості архітекторів львівської школи того періоду, раціоналістична внутрішня структура та відсутність буквального декору продовжують бути ознаками професіоналізму та високого стилю, або як тоді казали «доброї архітектури».

Доктрина боротьба із візуальною бідністю, виникнення якої впродовж 1990-х можна вважати скоріше спонтанним процесом, має не лише суто пострадянську перспективу спостереження. Якщо візуальна бідність тут не була вповні подолана з огляду на бідність економічну, то, однак, ті нечисленні об'єкти яким випала доля бути реалізованими виявились цілком відповідними

до процесів, що відбувались на рівні загальносвітового архітектурного дискурсу у 2000-х - 2010-х рр. Можна стверджувати, що, в певному сенсі, головний наратив західної архітектури прийшов до тієї самої світоглядної точки, на якій знаходилась пострадянська архітектура на початку 1990-х років.

Морфологія динамічної геометрії та візуально ефектної об'ємно-просторової композиції при відсутності прямого декору і раціональному плануванні склали собою основні риси сучасного архітектурного морфогенезу.

Очевидно, що за таких обставин в рамках західного дискурсу з'являється тема переосмислення значення та місця постмодернізму. Він опиняється в ролі не стільки повноцінної альтернативи модернізму, скільки лише виразом деякої перехідної світоглядної системи, яка визнаючи вичерпаність модерністських цінностей не знаходить, ще, однак, нічого принципово нового і звертається до чергового видання архітектурного історизму сформатованого у рамках спеціальної філософської системи.

Ми залишаємо поза рамками цієї статті питання про те чи, позбавлений такої філософської системи, пострадянський історизм був певним відповідником західної постмодерністської інтуїції. Однак очевидно, що в обох випадках історична архітектура позитивно переосмислюється саме з огляду на її інформаційне та образне багатство.

Разом із тим можна говорити про те, що досвід львівської архітектурної школи, в якому характерним чином поєдналась традиція західного (в його центральноєвропейському варіанті) творчого світогляду із радикальним модернізмом пізнорадянської проектно-культури, а також розвинені на їх основі антимодерністичні пошуки 1990-2000 років потребують свого подальшого розгляду в рамках теорії архітектури як спрямованої на дослідження суто історичних явищ так і системно поєднаних із актуальними процесами розвитку архітектурного морфогенезу.

Висновки.

1. Окреслено фактори котрі вплинули на процес пошуків альтернативи модерністській архітектурі в рамках львівської школи, якими виступають: а) досвід перебування у системі суворої обмеженості та індустріальної регламентованості проектно-будівельної діяльності СРСР 1960-80 рр.; б) існування феномену так званого "Карпатського стилю"; в) існування традицій власного трактування історичних стилів доби еkleктики кінця ХІХ - поч. ХХ ст.

2. Виявлено що в рамках львівської архітектурної школи можна виділити три основні форми пошуків альтернативи модернізму: а) подальший розвиток "карпатського стилю"; б) відтворення зворотів греко-римської стилістичної традиції; в) безсилеве емоційне формоутворення.

3. Встановлено, що процеси розкладу модерністської парадигми пройшли дві основні стадії - постконструктивістську (різні форми розвитку "карпатського стилю" та радянського неоконструктивізму) та емоційно-експресивну (відверто протилежні до модерністських принципів протестні емоційно-образні утворення).

4. Досліджено значення теоретичних положень західного постмодернізму на процеси пошуку антимодерністської альтернативи у львівській архітектурній школі і виявлено їх невеликий вплив на ранній, та поміркований на пізній стадії розвитку явища. Можна стверджувати, що світоглядні підстави проектних вирішень того періоду були позначені значно гострішим дисбалансом оцінки модерністської та домодерністської традиції на користь останньої.

5. Окреслено типологічні групи будівель в проектуванні яких найбільш повно знайшло своє відображення явище яке розглядається. До них належать - сакральні споруди, одnorodinne житло а також нереалізовані проекти видовищних споруд та об'єктів дозвілля.

Література

1. William J.R. Curtis. Modern Architecture since 1900. – London: Phaidon Press, 1996. - 736 p.
2. Frampton, Kenneth. Modern Architecture: A Critical History. (4 ed.). – London: Thames and Hudson. - 424 p.
3. Яралов Ю. С. Национальное и интернациональное в советской архитектуре. М.: 1971.
4. Черкес Б. Архитектура // Історія Львова: у трьох томах. –Т.3. – Львів, 2007. – С.452-459.
5. Пасічник О.С. Генеза архітектурної школи Львівської політехніки та внесок її випускників у розвиток архітектури.: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури. – Львів, 2004.
6. Франків Р. Тарон – гібридна ідентичність, львівський вимір // «Архітектурний вісник». – 2007. -№3-4 – С.24-25.
7. Коваленко І. Львівський архпроект // «Архітектурний вісник». – 1996. -№1. –С.14-15.

Summary

Article considers the the way undertaken by Lviv school of architecture to find alternatives to the modernist aesthetics at the turn of the twentieth and twenty-first centuries.

Key words: Lviv school of architecture, narrative, transformation, the turn of the twenty-first century.

Аннотация

В статье рассматриваются особенности поиска альтернативы модернистской эстетике XX века характерные для львовских архитектурной школы конца XX - начала XXI веков.

Ключевые слова: львовская архитектурная школа, нарратив, трансформация, рубеж XX-XXI веков.